

آموزش و پرورش تطبیقی و بین‌المللی

مقدمه‌ای بر نظریه، روش و عمل

دیوید فیلیپس و میشل شوایسفورت

مترجمان:

دکتر محمدجواد لیاقت‌دار (عضو هیات علمی دانشگاه اصفهان)

دکتر اصغر سلطانی (عضو هیات علمی دانشگاه شهید باهنر کرمان)

دکتر افسانه کلباسی (عضو هیات علمی دانشگاه خوارزمی اصفهان)

سمیه محمدزاده (مدرس دانشگاه علامه تهران)

دانشگاه اصفهان

تابستان ۱۳۹۶

- سرشناسه : فیلیپس، دیوید، ۱۹۴۴ دسامبر ۱۵ - م.
Phillips, David
- عنوان و نام پدیدآور : آموزش و پرورش تطبیقی و بین‌المللی: مقدمه‌ای بر نظریه، روش و عمل / دیوید فیلیپس، میشل شوايسفورت؛ مترجمان محمدجواد لیاقت‌دار ... [و دیگران].
- مشخصات نشر : اصفهان: دانشگاه اصفهان، ۱۳۹۴.
- مشخصات ظاهری : ۲۵۲ ص.: مصور، جدول، نمودار.
- فروست : انتشارات دانشگاه اصفهان؛ ۶۴۵
- شابک : ۹۷۸-۶۰۰-۱۱۰-۱۱۰-۶
- وضعیت فهرست نویسی : فیبا
- یادداشت : مترجمان محمدجواد لیاقت‌دار، اصغر سلطانی، افسانه کلباسی، سمیه محمدزاده.
- یادداشت : عنوان اصلی: Comparative and international education: an introduction to theory, method, and practice, 2nd ed, 2014
- یادداشت : واژه‌نامه.
- یادداشت : کتابنامه: ص. ۲۳۸ - ۲۵۵.
- موضوع : آموزش تطبیقی
- موضوع : آموزش و پرورش بین‌المللی
- موضوع : آموزش و پرورش - مطالعات میان‌فرهنگی
- شناسه افزوده : وایسفورت، میشل، ۱۹۶۲ - م.
- شناسه افزوده : Schweisfurth, Michael
- شناسه افزوده : فلد، محمدجواد، ۱۳۴۰ - مترجم
- شناسه افزوده : د. محمد اصفهان
- رده بندی کنگره : ۳۷۰/۹ ۱۳۹۴
- رده بندی دیویی : ۳۷۰/۹
- شماره کتابشناسی ملی : ۴۰۹۰۶۰۳

انتشارات دانشگاه اصفهان

عنوان کتاب: آموزش و پرورش تطبیقی و بین‌المللی: مقدمه‌ای بر نظریه، روش و عمل
ترجمه: دکتر محمدجواد لیاقت‌دار، دکتر اصغر سلطانی، دکتر افسانه کلباسی، سمیه محمدزاده
ناشر: دانشگاه اصفهان
نوبت چاپ: چاپ اول - تابستان ۱۳۹۶
شمارگان: ۱۰۰۰ جلد
چاپ و صحافی: چاپخانه دانشگاه اصفهان
قیمت: ۱۲۰/۰۰۰ ریال
کلیه حقوق نشر برای ناشر محفوظ است

مراکز فروش کتاب:

اصفهان: میدان آزادی - خیابان دانشگاه - فروشگاه کتاب دانشگاه اصفهان

تلفن: ۳۷۹۳۳۱۷۷ - ۳۱ پُست الکترونیکی: Press@ui.ac.ir

تهران: میدان انقلاب - خیابان شهید لبافی‌نژاد - بین ۱۲ فروردین و اردیبهشت - پلاک ۲۳۸

مؤسسه کتابیران، مرکز پخش کتاب‌های دانشگاهی. تلفن: ۶۶۴۹۴۴۰۹ - ۶۶۴۱۱۱۷۳ - ۲۱

فهرست مطالب

پیش گفتار مولف	۵
پیش گفتار مترجمان	ط
مقدمه	ک
فصل اول: ایجاد مقایسه ها	۱
ماهیت پژوهش تطبیقی در آموزش و پرورش	۲
کاربردها و اهداف پژوهش تطبیقی	۱۰
آنچه تطبیق گرایان انجام می دهند	۱۸
پی نوشت	۲۳
فصل دوم: شکل گیری و توسعه آموزش و پرورش تطبیقی	۲۵
تاریخچه ای کوتاه	۲۵
نهادهای انتشارات	۳۹
پی نوشت	۴۱
فصل سوم: قلمرو عمل و حوزه پژوهشی آموزش و پرورش بین المللی	۴۳
قلمرو عمل در آموزش و پرورش بین المللی: تدریس و یادگیری	۴۴
حوزه های مورد بررسی در آموزش و پرورش بین المللی: پژوهش	۵۱
پی نوشت	۶۵
فصل چهارم: آموزش و توسعه ملی: معرفی ایده های کلیدی و پرسش ها	۶۷
توسعه چیست؟	۷۰

۷۲	توسعه اقتصادی
۷۵	توسعه اجتماعی
۷۶	رویکردهای جامع
۷۸	پیوندهای نظری بین آموزش و توسعه
۸۵	یاری توسعه به آموزش و پرورش
۸۷	آموزش برای همه: مطالعه موردی
۸۹	نتیجه
۹۱	پی نوشت
۹۳	فصل پنجم: آموزش و پرورش تطبیقی: روش
۹۷	توصیف و تحلیل
۱۰۰	پژوهش‌ها
۱۰۲	توصیف و پیش‌بینی
۱۰۴	رویکرد «علمی» و دیگر رویکردها
۱۰۶	دیگر مسائل
۱۱۳	طرح تحقیق و تحلیل
۱۱۷	پی نوشت
۱۱۹	فصل ششم: پژوهش در آموزش و توسعه: دیدگاه‌ها، عملکردها، اصول اخلاقی
۱۲۱	دیدگاه‌ها
۱۳۲	موضوعات کاربردی برای پژوهش در مناطق کمتر توسعه‌یافته
۱۳۴	نتیجه
۱۳۵	پی نوشت
۱۳۷	فصل هفتم: پژوهش در زمینه آموزش و پرورش تطبیقی: پیامدهای پژوهش‌ها و کاربردها
۱۴۷	پژوهش‌های انجام گرفته در خصوص پیشرفت تحصیلی در مناطق کمتر توسعه‌یافته
۱۵۳	پی نوشت
۱۵۵	فصل هشتم: پیامدهای آموزش و پرورش تطبیقی: موضوعات منتخب
۱۵۶	گذار
۱۶۴	آموزش و پرورش پس از جنگ
۱۶۷	آموزش در کشورهای کوچک (کمتر از ۱/۵ میلیون)
۱۷۱	تعلیم و تربیت
۱۷۸	آموزش شهروندی از دیدگاه تطبیقی

فهرست مطالب ج

۱۸۱.....	نتیجه
۱۸۲.....	پی نوشت
۱۸۵.....	سخن آخر
۱۹۳.....	پی نوشت
۱۹۵.....	منابع
۲۱۱.....	فرهنگ اصطلاحات فارسی - انگلیسی
۲۲۱.....	فرهنگ اصطلاحات انگلیسی - فارسی

www.ketab.ir

مقدمه

پژوهش در آموزش و پرورش تطبیقی باید ابزارهای نوینی را برای تکمیل علم آموزش و پرورش فراهم آورد.

مارک - آنتوان جولین^(۱)

مطالعه آموزش و پرورش در ابعاد جهانی، ضرورتاً ما را به سمت مقایسه و تطبیق سوق می‌دهد. دسترسی فوری به اطلاعات کامل و به روز در جنبه‌های مختلف نظام‌های آموزشی دیگر کشورها، کار مقایسه را آسان‌تر از هر زمان دیگری ساخته است. پژوهش‌های آموزشی مربوط به سازمان‌های بین‌المللی مانند سازمان فرهنگ، علمی، آموزشی ملل متحد (یونسکو^۲)، سازمان همکاری اقتصادی و توسعه^۳، انجمن بین‌المللی ارزشیابی پیشرفت تحصیلی^۴ و بانک جهانی به‌طور گسترده‌ای منتشر شده و به شکل مکتوب و آنلاین در دسترس هستند. ارتباط با دوردست هرگز به آسانی استفاده از ابزارهای الکترونیکی نیست. است. ارتباط بین‌المللی نه فقط پیامدی از سهل‌تر شدن سفر، بلکه پیامد تحولات سیاسی و اقتصادی است که دستیابی به دانش «جای دیگر» یا «دیگری» را آسان‌تر کرده و به طور روزافزون «بی‌بهره» دیگر، کمتر خارجی به حساب می‌آید و «دیگری» آشناتر می‌شود. تطبیق، یک پاسخ منطقی و ذاتی به هر چیزی است که نیازمند تجزیه و تحلیل می‌باشد و فعالیتی است که به شکل‌گیری عقاید ما و تصمیم‌گیری‌های روزمره ما، کمک می‌کند. بنابراین همگی ما یک تطبیق‌گرا هستیم.

1 Marc-antoine jullien

2 United Nations Educational Scientific and Cultural Organization(UNESCO)

3 Organization for Economic Cooperation and Development (OECD)

4 International Association for the Evaluation of Educational Achievement (IEA)

5 'Elsewhere'

6 'The other'

مقایسه نظام مند در بسیاری از حوزه‌های علمی دانشگاهی وجود دارد. نقل قولی از مارک - آنتوان جولین که در بالا آمد، در تاریخ ۱۷-۱۸۱۶، مربوط به نوشتاری است در مورد تأثیری است که پژوهش‌گران آناتومی تطبیقی در پیشرفت علم آناتومی داشته‌اند.^(۲) حوزه‌های دانشگاهی مانند الهیات تطبیقی، ادبیات تطبیقی یا علوم سیاسی تطبیقی، اساساً به عنوان حوزه‌های پژوهشی روشنایی بخش به حساب می‌آیند.^(۳) آموزش و پرورش تطبیقی، همان‌گونه که خواهیم دید، تاریخی طولانی دارد و ریشه‌های آن به سال‌های ابتدایی قرن نوزدهم باز می‌گردد، زمانی که دولت‌های اروپایی و «جاهای دیگر»، اولین قدم‌ها را به سمت ایجاد نظام‌های آموزشی برداشتند. بررسی آن‌چه در زمینه قوانین آموزشی، در جاهای دیگر رخ می‌داد، ویژگی طبیعی بحث آن روزگار بود. اما زمان قابل توجهی نیاز بود تا آنان، فعالیت‌های خود را سامان داده و به نظریه تطبیقی و روش‌های همراه آن فکر کنند. در حالی که مارک - آنتوان جولین را می‌توان جزء اولین نمایندگان پژوهش بین‌المللی نظام‌مند در آموزش به حساب آورد، و سرچشمه پژوهشگران مهمی همچون ویکتور کازین^۱ در فرانسه و هوراس من^۲ در ماساچوست و متیو آرنولد^۳ در انگلستان، کارهای زیادی در آموزش و پرورش تطبیقی انجام دادند، ولی در پایان قرن نوزدهم بود که با کارهای آکادمیک مایکل سدلر^۴ (۴) در انگلستان و ویلیام توری هریس^۵ (۵) در آمریکا، کار بر روی مجموعه‌ای روش‌شناختی از داده‌های قابل مقایسه با جدیت آغاز شد و مسایل مربوط به انجام تطبیق در آموزش و پرورش به طور جدی مورد توجه قرار گرفت.

در دهه ۱۹۶۰، دانشگاه‌ها و کالج‌های مختلف، اقدام به ارائه روشی در آموزش و پرورش تطبیقی به عنوان بخشی از برنامه آموزش معلمان کرده و بنابراین بدنه دانش به وسیله تطبیق گرایان برجسته‌ای چون ایزاک کندل^۶، نیکلاس هنس^۷، فریسی اشنايدر^۸، ژوزف

1 Victor Cousin

2 Horace Mann

3 Matthew Arnold

4 Michael Sadler

5 William torrey Harris

6 Isaace Kandel

7 Nicholas Hans

8 Friedrich Schneider

اکنون همگی ما یک تطبیق‌گرا هستیم. همانطور که پژوهش تطبیقی رشد کرده است، متخصصان تمامی حوزه‌های آموزش و دیگران در حوزه‌های مرتبط با تخصص خود، به طوری روز افزون درگیر کار تطبیق شده‌اند. مشارکت جامعه‌شناسان، تاریخ‌دانان، اقتصاددانان، روان‌شناسان و سایر متخصصان در آموزش و پژوهش تطبیقی، به ویژه هنگامی که عضوی از یک تیم پژوهشی مشترک باشند، نه تنها برای عملی که انجام می‌دهند، بلکه به خاطر دیدگاه‌های متفاوت آنان در مورد موضوعاتی که دل‌مشغولی تطبیق‌گرایان نیز بوده، مورد استقبال قرار گرفته است. به علاوه این که پژوهشگران حوزه‌های مختلف آموزش و پرورش و سایر مشارکت‌کنندگان نقش مهمی در شکل‌گیری مقایسه و تطبیق در کلاس‌های درس دارند. تا این‌جا، منحصر به آموزش و پرورش تطبیقی پرداخته‌ایم تا آموزش و پرورش بین‌المللی. تعاریف در مورد این که آموزش و پرورش تطبیقی چیست به اندازه کافی مساله‌ساز هستند؛ واژه «آموزش و پرورش بین‌المللی» مشکلات بیشتری را پدید می‌آورد. «آموزش و پرورش بین‌المللی» در یک دیدگاه محدود می‌تواند در مورد مدارس و تحقیقات بین‌المللی باشد؛ در رویکردی دیگر، این واژه می‌تواند ارجاعی باشد به کارکردهای بین‌المللی (یونسکو، بانک جهانی و غیره) و در برداشتی دیگر، این اصطلاح اغلب شامل هر چیزی است که مربوط به آموزش و پرورش در کشورهای در حال توسعه می‌باشد. تامپسن^۱ در این ارتباط بیان می‌دارد:

این واژه چنان کاربرد وسیعی دارد که ریشه برای سوء تعبیر در هر نوشتار مرتبط با آموزش و پرورش بین‌المللی فراهم می‌آورد. [آموزش و پرورش بین‌المللی] با مفاهیم مرتبط با آموزش و پرورش جهانی، بین‌فرهنگی، چندملیتی و چندفرهنگی همراه شده و قلمرو مفهومی بزرگی را با حیطه‌های مختلف آموزش و پرورش تطبیقی به اشتراک می‌گذارد.^(۷)

این «قلمرو مفهومی» اصطلاح «آموزش و پرورش تطبیقی و بین‌المللی» را توجیه می‌کند. اما دغدغه ما همان‌گونه که در فصل اول خواهیم دید، کاربرد وسیع آن است که مشکلات زیادی را در تعبیر و تفسیر فراهم خواهد آورد. با این حال آن‌چه در این مطالعه مقدماتی مدنظر بوده، اعتقاد به تعامل اساسی دو بخش تشکیل‌دهنده این واژه است (تطبیقی و بین‌المللی). مطالعات تطبیقی معمولاً (اگرچه نه همیشه) ماهیتی بین‌المللی داشته و مطالعات بین‌المللی به طور ضمنی تطبیقی هستند. این دو حوزه با یکدیگر وابستگی درونی دارند و اگر هدف‌های آن‌ها به طور مطلق جدا و منفصل انگاشته شوند، برای مثال در سرفصل‌های دروس دانشگاهی،

زیان یکسانی متوجه هر دو خواهد شد. یک تطبیق گر باید آگاه به محدوده کاملی از مباحث مربوط به آموزش بین المللی باشد؛ و یک متخصص آموزش و پرورش بین المللی نیز باید از پیچیدگی های تطبیق آموزشی آگاه باشد.

ما امیدواریم که کتاب حاضر، مورد استفاده مخاطبان بسیاری قرار گیرد، اول این که، یکی از اهداف ما فراهم آوردن اطلاعات اساسی در مورد آموزش و پرورش تطبیقی و بین المللی و چگونگی ارتباط آن ها با حوزه های تخصصی پژوهش آموزشی، برای پژوهشگران سایر شاخه ها، مطالعات آموزشی است. دوم این که دانشجویان رشته علوم تربیتی ممکن است این کتاب را به عنوان چارچوبی برای مطالعات بیشتر خود برگزینند و دانشجویان بین المللی نیز از آن برای زمینه ای کردن دیدگاه هایشان در ارتباط با چگونگی یادگیری، در زمینه مطالعاتی خود، بهره ببرند. سوم این که این کتاب می تواند برای فراگیران و پژوهشگران جدید حوزه آموزش و پرورش تطبیقی بین المللی، مقدمه ای برای شروع یک پژوهش عمیق تر در این حوزه باشد. خوانندگان ممکن است متوجه آن شوند که حوزه علاقه مندی خود بخواهند بر فصل های به خصوصی از این کتاب تمرکز کنند. بر مبنای لازم نیست که همه علاقه مند به توسعه آموزش و پرورش تطبیقی و بین المللی به عنوان یک حوزه بوده یا به نظریه های مربوط به رابطه بین آموزش و پرورش و توسعه توجه داشته باشند. با این حال، ما تلاش کرده ایم که تعادلی در این «رشته های همزاد» ایجاد نموده تا تازه واردان، حداقل، دلیلی رابطه بین این دو رشته که در بالا اشاره کردیم، به انجام کارهای مشابه، تشویق شوند.

به ناچار مرتباً باید بر روی روش های ویژه نگاه به تطبیق، به گونه ای که اثبات گرایی یا سایر دیدگاه های فکری بیان می دارند، تاکید کنیم. این کار به خاطر سرفرازی از یک رویکرد نسبت به دیگری نیست، بلکه به دلیل اهمیت رویکردهای اساسی است که باعث توسعه در پژوهش تطبیقی شده اند. از آن جایی که ما اعتقاد داریم "عبرت گرفتن" بر بنای فهم دقیق تر از سایر نظام ها، یکی از اهداف اساسی آموزش و پرورش تطبیقی به شمار می رود، در اتخاذ رویکرد قانونمندانه² نسبت به پرونده های پژوهش تطبیقی خطراتی وجود دارد و بنابراین می تواند هشدار باشد نسبت به هر نوع برداشتی از کتاب که چنین باور نادرستی به این رویکرد دارد.

ناگفته نماند، اگرچه این کتاب یک متن مقدماتی و مربوط به معرفی یک رشته است، ولی متنی جامع و فراگیر از بعد وسعت و یا عمق، نیست. اساساً بر روی آموزش رسمی تأکید کرده‌ایم، اگرچه شکل‌های غیررسمی آموزشی نیز می‌توانند به اندازه مباحث رسمی، ارزشمند باشند. انتقادهای از آموزش رسمی زیاد است و جایگزین‌های آن نیز بسیارند، اما برای تکمیل و تحلیل بهتر، توجه خوانندگان به ویژه آنانی که در حوزه‌هایی مانند آموزش بزرگسالان و یا آموزش در خانه^۱ متخصص هستند را به کتاب‌هایی جلب می‌کنیم که بر این حوزه‌های ویژه تأکید دارند.

با توجه به این موضوع و در نظر گرفتن مخاطبان بالقوه این کتاب، با این‌که کشور انگلستان مبنای برار گرفته است، اما تلاش کرده‌ایم که تا جای ممکن، دیدگاهی بین‌المللی اتخاذ کرده و به طور کلی، زمینه‌ای گسترده‌ای را از کشوری ویژه به کار نبرده‌ایم. ما امیدواریم که این کتاب مرتبط با خوانندگان بین‌المللی باشد و شما را دعوت به مقایسه دیدگاه‌هایتان با رویکردهای دیگر نماید.

اما آنچه در ادامه خواهد آمد، ابتدا شامل یک بررسی کلی در مورد معنی مقایسه و تطبیق در آموزش می‌باشد. در این قسمت، تعاریف مختلف به همراه بحث درباره ماهیت پژوهش تطبیقی در آموزش پرداخته، کاربردها و اهداف تحقیق تطبیقی و آنچه تطبیق‌گرایان آموزش و پرورش تطبیقی انجام می‌دهند را کنکاش می‌کنیم. در ادامه بحثی حاشیه‌ای در مورد چگونگی شکل‌گیری آموزش و پرورش تطبیقی به عنوان یک حوزه مطالعاتی علمی و دانشگاهی خواهیم داشت.

در فصل سوم، به حوزه‌های عمل و حوزه‌های پژوهش در آموزش و پرورش بین‌المللی باز خواهیم گشت و جنبه‌های مختلف این واژه مبهم را از مدارس بین‌المللی گرفته تا آموزش برای توسعه، بررسی می‌کنیم. در این فصل به پرسش‌هایی خواهیم پرداخت، از قبیل این‌که چه کسی یک پژوهشگر آموزش و پرورش بین‌المللی است و مهارت‌های مورد نیاز برای این کار کدامند.

در فصل چهارم، بحث ما پیرامون آموزش و پرورش بین‌المللی با تأکید بر روی موضوع‌های مربوط به توسعه ادامه خواهد یافت و رابطه میان آموزش و پرورش و توسعه در اشکال مختلف آن بررسی خواهند شد.

فصل پنجم به پرسش‌های مربوط به روش‌شناسی در آموزش و پرورش تطبیقی پرداخته و بر موضوعات اساسی مانند توصیف، علیت، تبیین و پیش‌بینی، به همراه مسائل مربوط به قوم‌مداری^۱، زبان و طرح و تحلیل پژوهش متمرکز می‌شود؛ در این بخش یک ساختار جدید برای پژوهش تطبیقی ارائه می‌گردد. در فصل ششم نیز بحث پیرامون روش، با تأکید بر آموزش و پرورش و توسعه و دیدگاه‌های مرتبط با آن ادامه می‌یابد.

در فصل هفتم، بروندادهای پژوهش تطبیقی را با در نظر گرفتن پژوهش‌های با مقیاس بزرگ در مورد پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان و پژوهش‌های پیمایشی که حرکت به سوی "آموزش برای همه" را مورد توجه قرار داده‌اند، بررسی می‌کنیم.

در فصل هشتم، نمونه‌هایی از نقش مطالعات تطبیقی بین‌المللی در بهبود درک خود از موضوعات اساسی در آموزش و پرورش، از قبیل گذار آموزشی و سیاسی، آموزش در جوامع درگیر جنگ و پس از جنگ، روستاهای کوچک و تعلیم و تربیت و آموزش شهروندی را بیان خواهیم کرد.

کتاب را با اتخاذ یک دیدگاه آینده‌نگر در مورد پرسش‌ها و چالش‌هایی که صاحب نظران آموزش و پرورش تطبیقی و بین‌المللی در طی تکامل این حوزه از پژوهش با آن روبرو هستند به پایان خواهیم رساند.